

Koš (nov) iny

z Durcovej Doliny
ročník I./ číslo 2

august 2013

„Ket som sto košov uplétel, aš ten sto prvý sa mi začal lúbit.“ Martin Sadlon, košíkár z Paprade

Milí košíkári a priatelia košíkov .

Krásne letné snečné dni, pri ktorých začínam skladať druhé číslo „**Koš (nov) in**“ sú i v mojej duši. Ďakujem Vám za prejavenu priazeň i nadšený ohlas. Spolu s Vašimi príspevkami určite vytvoríme ľahšiu cestu ku košíkářskym poznatkom a umožníme všetkým záujemcom uplatniť svoje schopnosti.

Úžasný svet spleťania, kde stačí kúsok nitky, drôtu, šúpolia, prúťov a pod rukami zručných remeselníkov vzniká predmet dennej potreby, ktorý je nielen účelom ale i estetickým zhmotnením predstáv. Božský pocit tvorenia nás naplňa radostnou túžbou po zdokonalení. Košíkářstvo je jedno z najstarších a najviac rozšírených znalostí. Bez klinca, lepidla, len z prúťov dokázali vynaliezaví košíkáři vytvoriť samonosnú konštrukciu na uskladnenie i prenos. Stávame sa tak pokračovateľmi tisícročia trvajúcich poznatkov. A odkaz pre dnešnú dobu – kôš po skončení svojej úlohy sa ticho vráti do prírody, nie je vôbec prekážajúcim odpadom.

Príjemný teplý dotyk, milý vzhľad košíka pripomínajúci otvorenú náruč a upokojujúca vôňa nás „núti“ povedať vrbe, vrbenka, prúťu, prúťik. Slovom majstra Milana Rúfusa „**vrbka to povie, koľko pokory si žiada tvar**“ s úctou a stále si uvedomujúc svoju nedokonalosť, pristupujeme s pokorou ku každému košíku.

Košík, ktorý darujeme, je i kúskom našej duše a pri každom dotyku košíka s obdarovaným nech cítite i Vy jeho dotyk – objatie. Ešte raz Vám ďakujem. S pozdravom

Ján Zeman

Od začiatku svojej košíkářskej činnosti som sa snažil získať kvalitné náradie. Nože, záhradnícke nožnice, šidlá a kliešte musia vyhovovať nielen kvalitou, ale i tvarom a dobrou funkčnosťou. Určite to poznáte, nedá sa Vám prejsť bez povšimnutia okolo náradia a časom sa Vám vytvorí sada nožov a nožníc, z ktorých máte tie svoje najobľúbenejšie.

Po prvej návšteve Morkovic ešte v roku 1996 sme spolu so Zdenkou obdivovali strojové i nástrojové vybavenie dielni v Zadreve (bývalý košíkářsky závod), u pána Alojza Tichého i u manželov Procházkových. Až neskôr sme zistili, že podstatnú časť náradia vytvoril veľmi šikovný zámočník a vynálezca pán Ján Adamčík, ktorý si náradie označoval svojim menom.

Pri pátraní po Jánovi Adamčíkovi v Košíkářskych Rozhľadoch (košíkářske noviny vychádzajúce v Morkoviciach v medzivojnovom období) i košíkářskom múzeu, ktoré bolo pred Morkovicami v Kroměříži, depozit Rymice nenašiel som nikde jeho podobizeň. V tomto roku Ľubko Krejčí našiel v Morkoviciach pamätníka pána Štetinu, ktorý vlastní dve skupinové fotografie, kde určil Janka Adamčíka. Pátrame ďalej, pani Vierka Šebestíková nás upozor -

nila na pani Blaženu Otrubovú, ktorá je jeho príbuznou a mohla by vlastníť fotografie, možno i jeho dielne.

Fotografiu mi pomohol dať do čitateľnej podoby môj syn Vlastík.

Z rozprávania Stanka Frkála, ktorý pána Adamčíka osobne poznal, bol to človek ochotný, zručný a veľmi pedantný, ale o svoje skúsenosti sa nerád delil. Mechanické štiepačky, úžidlá a hoblíky z jeho dielne výrazne uľahčujú a zefektívňujú prácu.

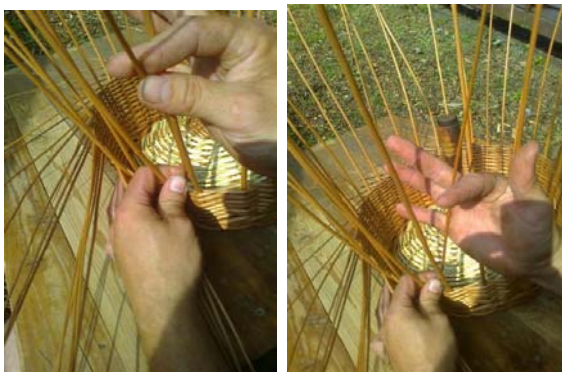
Prikladám i fotografiu sady košíkárskych náradia pána Adamčička, ktoré je väčšinou vyrobené v medzivojnovom období.

V ľavo dolu je dračka na lúpanie varených alebo miazgovaných prútov, ktorá má pomocou matíc regulovateľný prítlak, nad ňou je ručná dračka z liesky, ramená má oplechované, v strede dolu je zbíjacie železo, zahnutá špica, nôž- čistič (puc), veľká a malá špica, pohľadom zvrchu sú štiepačky, zberací nôž (šnicar), košíkársky zahnutý nôž, vedľa neho je úžidlo na lubky a hore je hoblík. V pravo sú ohýbacie železá. Náradie bolo rokmi zdokonaľované a i dnes môže poslúžiť ako vzor pre výrobu.

* * *

Dňa 22.6.2013 bolo v Morkoviciach (súčasne boli folklórne slávnosti v Myjave i podujatie Igramské obyčaje) v rámci morkovických hodov stretnutie košíkárov, kde v reštaurácii Bernard nás pohostili obedom. Odtiaľ sme sa premiestnili do areálu letného kina. Tu sme mali i my predvádzať pletenie, ale z nejakého dôvodu sme sa o tom nedozvedeli. Zo Slovenska boli prítomní len dvaja košíkári. Pani Danko Ptáčková a pani Foltýnová pletli z pedigu a lubkov. V stane bola výstava výrobkov Danky Ptáčkovej, pani Žemruchovej, Stanka Frkála, manželov Krejčiových i exponáty z MOREX-u. Pri vchode bol košíkár pán Radim Klimek, ktorý robil s lúpaného prútia a okrem iného ma zaujal „prstokladom“ pri pletení. Z dvoch obrázkov je to asi málo zjavné, ale dúfam, že pán Klimek príde medzi nás a budete ho môcť vidieť i v akcii.

Z Morkovic sme si doniesli krásne dary, „šnicar“- zberací nôž, zahnutú a rovnú špicu od Lubka Krejčího a dve zahnuté špice od Stanka Frkála, všetko veľmi vzácne výrobky pána Adamčička. Dve zahnuté

špice si prevzali Petřík Beňo a Šteško Oslej, pán Zdeněk Ptáček poslal pánovi Patinkovi krásne lubky na šitie slameničiek, ktoré som mu odovzdal.

Milé posedenie i pohostenie domácimi koláčikmi sme zavíšili tancom ale i odbornou debatou. Za veľkú opateru najmä Kvetke Frgálovej a Evke Krejčiovej a vručne prijatie Vám patrí priatelia v Mokroviciach veľká vďaka.

* * *

Pri návšteve košíkárov pána Imříška a Janšta na Horných Košariskách ma zaujala opatera a láska k uskladneniu prútov. Pán Imříšek má prúty rozdelené podľa druhu a veľkosti, uložené pod strechou v označených zväzkoch, na ktoré ukazuje pán Janšto

Jeho dielničko - obývačka je plná zlepšení a vynálezov. Stojan na nastokávanie „stojákov“ a „opletákov“ a polohovateľný otočný stolík s hornou konzolou umožňujúcou uchytenie formy sú praktickými pomôckami na perfektnú prácu. Dúfam, že v októbri na našom stretnutí budeme mať možnosť zoznámiť sa s pomôckami a náradím pána Imříška.

Pán Imříšek na burze zohnal nádhernú knižôčku pána Jozefa Srba: Pěstování a zužitkování VRBY

KOŠÍKÁRSKÉ , vydanú už v roku 1887, z ktorej som Vám citoval už v prvom čísle. Túto knižku si požičal Ing. Peter Juriga, autor učebnice Košíkárstva a sľúbil nám jej digitalizáciu. Nedávno som dostal mail od pána Jurigu, ktorý knihu dal do elektronickej podoby a na adrese <http://www.uschovna.cz/sk/zasielkaMAW98CJ6ZIUKTTMC-GM9>

Si ju môžete kedykoľvek prezrieť.

Chcem sa veľmi poďakovať pánovi Imríškovi i Ing. Jurigovi, že nám umožnili stály prístup k tomuto „pokladu“.

* * *

Ak pôjdete cez Košariská, na každej ceste Vás privíta na stojane s názvom obce krásny vypletený kruh, ktorých autorom je pán Janšto, tiež poctivý košíkár ako každá jeho práca. Určite Vás už zaujali jeho koše - nosítka polienok.

Nadšenie z košíkárstva v tejto milej obci vzniklo z podujatia učiteľov Mgr. Tatianky a PaedDr. Martinka Janštových, v ktorom som mal česť účinkovať 23.5.2008. V tomto roku sa prihlásilo do kurzu 15 záujemcov, z ktorých piati intenzívne pokračujú i v pestovaní prútia. A čo bolo i pre mňa úžasne na podujatí vznikla spontánna úprimná spolupráca, ktorá trvá doposiaľ. Obec spolu s cirkevným zborom, ktorá má 413 obyvateľov dokázala hradiť náklady kurzu zo svojich fondov, čo nie sú schopné ani veľké mestá.

Skláňam sa pred Vami priatelia Košarišťania a veľmi Vám ďakujem. Stretnutie košíkárov u Vás je vlastne návratom košíkárov domov a my ostatní sme Vám vďační za vaše pozvanie.

* * *

V novo vysadenom prútniku *Salix americana* je viditeľný rozdiel vo veľkosti porastu. Na ploche s vyššou vršinou som použil na skompostovanie suché seno ako som uviedol v prvom čísle „*Koš (nov) ín*“. **Zapracovanie organickej hmoty sa javí ako veľmi prospešné a nevyhnutné.** Na ostatnej ploche som použil len minerálne hnojivo NPK.

V tomto roku pripravujem pozemok na výsadbu *Salix purpurea* var. *uralensis* (uralka). Staré sadenice uralky ešte z roku 1998 boli už značne zaburinené. Časť z nich som pokryl vrstvou sena, kde by bez prístupu svetla mali uhynúť, časť som postriekal FONDO-m v koncentracii „na nežiadúcu vegetáciu“ a po dvoch týždňoch jej uschnutia som ju rotačnou kosou skosil

Teraz ju zastielam senom. V jeseni skontrolujem a

poorím alebo ešte nechám pozemok zastlaný ďalší rok a sadbu vykonám až v roku 2015. Plánujem zapracovať i maštalný hnoj.

Prútnik Števka Osleja vysadený do fólie v tomto roku zo *Salix purpurea* var. *uralensis* – uralka veľmi krásne vyhnal prúty, ktoré robia krásne kry, 7 plnohodnotných výhonkov. Uralka vysadená do voľnej pôdy máva 2-3 po zemi sa plaziace prúty a až v druhom roku robí kry. Všimnite si porast vegetácie mimo fóliu, ktorý by musel Števko v tomto čase minimálne už 4x okopáním odstrániť. Uvidíme v budúcom roku, či riadkovanie na 60 cm a spon 10 cm je vyhovujúci, či nebude dochádzať k vzájomne obmedzujúcemu rastu.

* * *

Pán Samuel Zaklai, účastník kurzu v Rudníku, zohnal krásnu francúzku knihu La vanniere (Košíkárstvo). Okrem iných vylepšení ma Petrik Beňo upozornil na žliabok, umožňujúci prevliekanie viacerých prútov cez výplet koša napr. pri stuhovom uchu. Jeden žliabok som si vyrezal z čiernej bazy. Knihu donesieme do Košarísk, kde si ju pán Zaklai preberie a umožní Vám do nej nahliadnuť.

* * *

Pletenie v lete, keď sú horúce dni a fúka teplý vietor a chcete pliesť zo suchého prútia je náročné nielen na máčanie a vlhčenie, ale i na uskladnenie mokrého prútia. Olúpané prúty sa musia namočiť len v množstve, ktoré spracujete v budúcom dni, inak okamžite zaplesnejú a vytvoria sa po nich škvryny, ktoré sa dajú čiastočne odstrániť roztokom kyseliny citrónovej. Olúpané prúty večer namočte na hodinu do vody, potom zabaľte do plastovej fólie alebo vlhkej látky a nechajte v chladnej miestnosti do rána. Plietť musíte v uzavretej nevetranej miestnosti, kde asi v 10 minútových intervaloch prúty zvlhčujte. Ak chcete pliesť vonku, napr. na nejakom podujatí, kde predvádzate košíkárstvo postupujte podľa skúseností Petrika Beňa, ktorý vytvoril pre tento typ nasledujúcu technológiu. Podľa toho ako skoro potrebujete pliesť, **použite výlučne len nelúpané prúty (v kôre)**, zalejte ich studenou (v lete asi na 5 dní, vodu treba vymieňať každý deň), alebo 80°C teplou vodou asi na 3 hodiny (čas máčania je podľa hrúbky prútov). Po skúške zalomením do pravého uhla zistíte vhodnosť na pletenie. Prúty z vody vyberte a **nechajte povrchovo osušiť**. Ak by ste ich neosušili, voda na povrchu prútov vytvorí vo fólii ideálnu mikroklímu pre rozvoj plesní a hniloby, prúty sú potom nepríjemne zapáchajúce a na dotyk klzké. Vaše ruky i odev budú čierne, košík po dokončení musíte umyť. Povrchovo suché prúty zabaľte do fólie a skladujte v chladnej miestnosti. Odporúčam Vám, aby ste ich v lete do týždňa vyplietli. Takto upravené prúty nemusíte vôbec zvlhčovať ani na priamom slnku i keď fúka teplý vietor. Takýto priaznivý účinok má kôra.

Ak sú prúty dlho navlhčené dochádza pri pletení k zvliekaniu kôry a košíky sú „strapaté“. Čiastočne sa to dá odstrániť ostrou kefou, keď je kôš úplne suchý, alebo teplovzdušnou pištoľou.

Na východnom Slovensku košíkári rezali v čase okolo Jakuba (25.7.) prúty, ktoré majú druhú miazgu a dajú sa krásne lúpať z kôry, drevina je skoro vyzretá. Takýto zber však veľmi oslabuje celú vrbu

výtokom miazgy cez rezné rany, preto sa rezala len časť prútov. Ak má vrbu dostatok vlhky po kompletom obrezaní dokáže vytvoriť ešte jednu úrodu, samozrejme menšieho prútia. Tento spôsob zberu sa dá uplatniť i po silnom krupobití, kedy sa poškodené prúty vyrežú a narastie náhradná úroda.

* * *

Stretnutie, ktoré plánujeme 12. októbra 2013 v Košariskách si vyžaduje prípravu a starostlivosť. Chcem poďakovať pani Anke Škaritkovej i pani starostke Mgr. Anke Amramovičovej za ich ochotu usporiadať toto podujatie a zároveň ich poprosiť o ich pokyny pre nás ostatných. Bohužiaľ príjem **Koš_(nov)ín** mi nepotvrdili pán Imrišek, pán Janšto a pani Janka Hrajnohová, chcem Vás Anička Škaritková poprosiť, či by pán Imrišek dodal na stretnutie aspoň časť svojho náradia a ukázal nám prútnik, keby pán Janšto plietol svoje košíky – nosítka na plienka a vy by ste nám spolu s Jankou Hrajnohovou umožnili navštíviť tiež vaše prútniky.

Chcel som už v júli vydať ďalšie číslo **Koš_(nov)ín**, čakal som na príspevky od oslovených košíkárov. Ďakujem Števkovi Oslejovi za fotografie prútnika. Niektorí košíkári nepotvrdili príjem **Koš_(nov)ín**, čo sa mohlo stať i nedoručením. Ak viete o takýchto prípadoch a nájdete vo svojom okolí ďalších nadšencov, súhlasím s preposlaním celého súboru. Ak sa chcete podeliť o svoje poznatky a skúsenosti s ostatnými košíkármi a súhlasíte so zverejnením bude to na prospech košíkárstva.

* * *

Lúčim sa s Vami slovami pána Jozefa Srba o vhodnosti prípravnej košíkarskej práce, ktoré uviedol v knižke: **Pěstování a zužitkování VRBY KOŠÍKÁŘSKÉ**, vydané v roku 1887.

Značnou výhodou poskytují vrbovny tím, že možno veškeré práce konati v době, kdy hospodář v poli měne zaměstnán jest, a že může svými lidmi pohodlně konati. Rigolování pozemku pro vrbovnu určeného, jakož i sklizeň provádí se nejlépe v podzimku a v zimě, příprava sazenic a sázení vykoná se co nejraněji, tudíž před jarní setbou, čištění a okopávání vrbovny, jakož i loupání prouti v době mezi setím a sklizní. Loupáním čili šmejením prouti zjednáva se chudému lidu značná obživa a to dílem právě v době, kdy jiného výdelku nemá.

K tomuto musím dodat milú príhodu, keď sa mi do kurzu prihlásili dvaja záujemcovia, ktorí mali sezónnu prácu a košíkárstvom sa chceli oslobodiť od závislosti na Úrade práce. Obaja (Petrik Beňo i Šteško Oslej) majú teraz celoročný pracovný pomer a pletú veľmi radi ako my všetci ostatní, vo svojom voľnom čase.

Ďakujem vám za pozornosť a prajem príjemné leto.

